

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

**Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR
a možnosti navrhovaných reforem**

Aneta Sládková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Tématem této diplomové práce je rozbor platné právní úpravy oblasti starobních důchodů v České republice a analýza důchodové reformy, která byla započata v roce 2011 za vlády Petra Nečase, cílem je vyhodnotit kladné a záporné stránky této reformy a v návaznosti na to doporučit vhodné reformní kroky do budoucna. Teoretická část práce je zaměřena na vymezení současného stavu důchodového systému v ČR s důrazem na reformní kroky, zejména na vznik a následné zrušení II. pilíře důchodového spoření. V praktické části je provedena komparace českého penzijního systému se systémy Velké Británie a Slovenské republiky se snahou srovnat charakter jednotlivých systémů a také uskutečněných důchodových reforem v těchto zemích. Následuje analýza silných a slabých stránek důchodové reformy se zaměřením na příčiny toho, proč do II. pilíře vstoupilo navzdory očekávání pouze minimum občanů, analýza je podpořena dotazníkovým šetřením. Závěrečná část práce je syntézou zjištěných skutečností a na jejich základě formuluje doporučení pro vhodné legislativní změny v oblasti starobních důchodů v ČR.

Klíčová slova: důchod, sociální zabezpečení, důchodová reforma, penzijní systém, pojištění, důchodové spoření, doplňkové penzijní spoření, druhý pilíř, penzijní fond

Cíl práce

Cílem diplomové práce je:

- zjistit silné a slabé stránky důchodové reformy zavedené v r. 2011 za vlády Petra Nečase, zjistit příčiny jejího neúspěchu,
- navrhnout, jak oblast důchodového systému v ČR co nejlépe legislativně řešit v budoucnu.

Metodika

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou základními metodami:

- literární rešerše,
- analýza a kompilace relevantních právních předpisů ČR a jiných zdrojů.

Praktická část práce je založena na metodách:

komparace důchodového systému ČR s důchodovými systémy vybraných evropských zemí,

- sociologického výzkumu a kvantitativní analýzy v rámci dotazníkového šetření.

V rámci dotazníkového šetření jsou na základě teoretických východisek nejprve formulovány hypotézy, které jsou po provedení vlastního šetření na výběrovém vzorku potvrzeny či vyvráceny. V závěrečné kapitole práce je použita metoda syntézy všech zjištění, pocházejících z provedených analýz a dotazníkového šetření, aby mohly být naplněny cíle diplomové práce.

Důchodová reforma v ČR – zavedení a následné zrušení II. pilíře důchodového spoření

Je nutné zdůraznit, že hlavním účelem důchodové reformy je zajistit finanční udržitelnost důchodového systému i při snižujícím se počtu ekonomicky aktivních osob v poměru k osobám pobírajícím důchodové dávky ze systému. Nejvýraznější změnou v rámci důchodové reformy za poslední léta bylo zavedení tzv. II. pilíře důchodového spoření ve snaze částečně privatizovat důchodový systém. Pouze 2 roky po zavedení tohoto systému, v roce 2015, byl vládou schválen návrh zákona o ukončení důchodového spoření. Vzhledem k tomu, že systém důchodového spoření funguje pouze krátkou dobu a počet účastníků nepřekračuje 90 000, by pokračování systému za stávajících podmínek nebylo ekonomicky efektivní. Zrušení II. pilíře s sebou nese další náklady pro důchodový systém, jejichž výše se odhaduje na desítky až stovky milionů Kč.

Analýza silných a slabých stránek důchodové reformy z roku 2013

Jako zjištěné vady důchodové reformy lze označit **nízkou důvěru občanů** ve vládní kroky, **nízkou snahu** státu stručně a **konkrétně informovat** o důchodové reformě a změnách z ní vyplývajících, dále nevhodné nastavení druhého pilíře, jehož **hlavní vadou byl nesoulad mezi dobrovolnou možností vstupu a nemožností opětovného výstupu**. Určité skutečnosti nebyly (snad záměrně) propagovány, jako například, že vstupem do druhého pilíře pochopitelně dojde ke **snížení důchodových dávek z I. pilíře** či to, že vstup se vyplatí spíše **účastníkům s nadprůměrnými příjmy**. Jako přednost důchodové reformy lze paradoxně vnímat včasné ukončení nefunkčního II. pilíře, jehož další fungování by znamenalo každoroční ztráty pro státní rozpočet, významným faktorem je také současná relativní shoda

stran politického spektra na dalším pokračování důchodové reformy, které bude probíhat dle návrhů tzv. Potůčkovy komise, což je prvním krokem k postupnému obnovování důvěry občanů

Výsledky diskusí a doporučení

V České republice s vyrovnáním důchodového věku u žen a mužů, přičemž u žen byl dříve tento věk odstupňován právě na základě počtu vychovaných dětí, zanikla možnost jakéhokoli zvýhodnění těch, kteří vychovávají potomky, což je poměrně nelogické v kontextu toho, že průběžné důchodové systémy závisí převážně na udržení přiměřeného poměru mezi účastníky, kteří odvádějí pojistné a těmi, kteří již pobírají dávky, čehož lze docílit zejména vyšší porodností. Bylo by možné následovat slovenský vzor a uzákonit možnost **snížení příspěvku** na penzijní připojištění o určité procento (na Slovensku je to konkrétně 0,5 %) **za každé nezletilé dítě** v péči účastníka systému. Další vhodnou variantou by byla možnost odečíst si příspěvky na doplňkové penzijní spoření (resp. penzijní připojištění) založené nezletilému dítěti z daňového základu rodiče, tuto možnost bohužel vláda zatím nechystá.

Další navrhovanou změnou je **zrychlení tempa zvyšování věku pro odchod do starobního důchodu**, což by jistě pomohlo snížit výdaje na dávky důchodového pojištění a tento krok lze tudíž do budoucna doporučit. Je ovšem pravděpodobné, že v kontextu sociální politiky redistributivního typu a také v souladu s výsledky z dotazníkového šetření, by se podobné rozhodnutí stalo velice politicky nepopulárním a důchodový systém ČR zatím nedospěl do krize takové závažnosti, kdy by vládnoucí strany byly ochotny vystavit se riziku takového rozhodnutí, není však vyloučeno, že se tomu brzy tak stane. V tom případě by bylo zvýšení důchodového věku např. podle varianty „rychlejšího tempa“, kterou zpracovala Potůčková komise, vhodné, ovšem **s nutností nastavit „strop“** pro důchodový věk, např. na hranici 68 nebo 69 let. V současné době závěry Potůčkovy komise nevzbuzují dojem, že by se na současně nastaveném systému zvyšování důchodového věku mělo cokoliv měnit, má se uplatňovat tzv. idea důchodu pro poslední čtvrtinu života.

Rovněž je navrhováno provést v budoucnosti následující změny v oblasti III. pilíře doplňkového penzijního spoření:

-uzákonění **možnosti odečtení zaplacených příspěvků** na doplňkové penzijní spoření nezletilých **dětí z daňového základu rodiče,**

-snížení hranice pro nárok na státní příspěvek ze stávajících 300 Kč alespoň na 200 Kč, jelikož hranice 300 Kč není ve finančních možnostech mnoha účastníků III. pilíře,
-znevýhodnění těch, kteří si vyberou naspořenou částku jednorázově, ponechat plnou výši státních příspěvků např. až při minimální době vyplácení dávek v délce 10 let.

Vybrané bibliografické zdroje

- DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7
- HOLMAN, Robert. Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění. V Praze: Oeconomica, 2005, 205 s. ISBN 80-245-0994-6.
- KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.
- LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 100 s. ISBN 978-802-4626-123.
- POJER, Jan. Komparace penzijního a důchodového systému ČR a Velké Británie. Vysoká škola ekonomický v Praze, 2014. Diplomová práce. Vedoucí práce Ing. Jiří Vopátek Ph. D., str. 25.
- RYTÍŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 115 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-821-5.